

DE
KWESTIE

Arbeidsmarktpositie van mensen met een migratieachtergrond

De positie op de arbeidsmarkt van migranten en hun kinderen is punt van zorg. Tegelijkertijd is dit een zeer diverse groep, waarbij voor verschillende groepen, verschillende kwesties spelen. Wij onderscheiden drie groepen. Nieuwkomers zijn na aankomst relatief vaak afhankelijk van een bijstandsuitkering. Van de statushouders die een baan hebben, werkt een groot deel in deeltijd en is afhankelijk van een flexibel contract. Zonder betaald werk bestaat voor deze groep niet alleen een aanzienlijk risico op armoede, maar wordt het ook steeds moeilijker om actief deel te nemen aan de Nederlandse samenleving. De arbeidsmigranten hebben juist vaak wel een baan, maar werken vaak onder slechte omstandigheden. Deze kenmerken zich door veel arbeidsuren, lage lonen die nauwelijks stijgen en uitzendwerk zonder uitzicht op een vast dienstverband, waarbij soms de (Arbo)wet overtreden wordt. Zij raken bovendien hun baan vaker kwijt dan Nederlandse werknemers en doen dus vaker een beroep op sociale voorzieningen. Bij de gevestigden, de groep mensen met een migratieachtergrond die zelf in Nederland geboren is, is het taal- en opleidingsniveau gestegen. Toch is hun positie kwetsbaarder dan Nederlanders zonder migratieachtergrond. Zij zijn vaker overgekwalificeerd voor banen en bijna de helft heeft een flexcontract. Discriminatie en ongelijke kansen belemmeren hun arbeidsmarktpositie en zorgen voor spanningen en ongenoegen.

Wat vinden Nederlanders?

Wanneer grote groepen migranten niet deelnemen aan het arbeidsproces vermindert het draagvlak voor vluchtelingen en arbeidsmigranten. Het publieke debat over nieuwkomers gaat vooral over grote instroom, huisvesting en hoge uitkeringsafhankelijkheid. Het beroep dat vooral nieuwkomers doen op de sociale zekerheid is een zorg van veel burgers. Een deel van de Nederlanders uit zorgen over solidariteit en een rechtvaardige verdeling, soms met expliciete verwijzing naar migrantengroepen: ze ervaren dat immigranten meer hulp dan Nederlanders ontvangen. De discussie richt zich ook nadrukkelijk op thema's zoals het accepteren van de Nederlandse normen en waarden en het meedoen aan Nederlandse culturele tradities. Deze discussie raakt niet alleen nieuwkomers, maar ook de kinderen van migranten. Overigens zijn Nederlanders niet negatiever gaan denken over mensen met een migratieachtergrond of over de steeds diverser wordende samenleving. Zo daalde het aandeel Nederlanders dat vindt dat er te veel personen met een andere nationaliteit in Nederland wonen de afgelopen jaren geleidelijk. In het integratiedebat klinkt de stem van de mensen met een migratieachtergrond steeds luider. Zij vinden zaken als meedoen, taal, scholing en werk belangrijk, net als mensen zonder migratieachtergrond. Daarnaast benadrukken ze het belang van respect voor elkaar en begrip voor elkaars cultuur en tradities. Zij hebben zorgen over ongelijkheid, uitsluiting en discriminatie waarmee ze te maken krijgen. Autochtone Nederlanders onderschrijven dit niet altijd.

Verkiezingsprogramma's

Kwesties rondom integratie en diversiteit worden in alle verkiezingsprogramma's besproken, vaak ook met aandacht voor de arbeidsmarktparticipatie van mensen met een migratieachtergrond. Partijen verschillen voornamelijk in de handelingsopties die zij voorstellen om hun arbeidsmarktpositie te verbeteren en wie ze daarvoor verantwoordelijk achten: het individu, de samenleving of de overheid? Over arbeidsmigratie zijn veel partijen het min of meer eens: meer regulering van arbeidsmigratie, meer bescherming tegen uitbuiting, strenger optreden tegen malafide bedrijven, strengere handhaving van (Arbo)wetgeving in uitzendwerk, hervorming van huisvestingsbeleid en overlast voor omwonenden voorkomen. De positie van statushouders en kinderen van migranten leidt bij politieke partijen tot verschillende visies op oplossingen. Aan de ene kant van het politieke spectrum staan FvD en PVV die hulp aan statushouders willen minimaliseren en niet pleiten voor beleid om arbeidsmarktdiscriminatie tegen te gaan. Andere partijen onderkennen en hebben oog voor de arbeidsmarktpositie van statushouders en anderen met een migratieachtergrond, waarbij SGP en VVD relatief hoge eisen stellen aan de inburgering en taalvaardigheid, en daarbij vooral inzetten op zelfredzaamheid, wederkerigheid en 'incentivering'.

Zij zijn behoudend als het gaat om overheidsuitgaven voor de arbeidsmarktpositie van statushouders en anderen met een migratieachtergrond. Ze wijzen arbeidsmarktdiscriminatie weliswaar duidelijk af, maar de voorgestelde maatregelen zetten vooral in op reactief optreden.

Aan de andere kant van het politieke spectrum bevindt zich een blok dat wil investeren in de verbetering van de arbeidsmarktpositie van mensen met een migratieachtergrond (D66, DENK, GL, PvdA, PvdD). Kenmerkend zijn grotere overheidsuitgaven voor de opvang van vluchtelingen, het vergroten van de hulpbronnen en het bestrijden van arbeidsmarktdiscriminatie. Taal, inburgering en activering worden (grotendeels) bekostigd door de overheid. Daarnaast wordt niet alleen ingezet op reactieve vormen van discriminatiebestrijding maar ook proactieve, zoals met 'discriminatieonderzoekers' en diversiteitsbeleid. Daartussen bevinden zich 50PLUS, CDA, CU en SP. Hun bereidheid lijkt groter om hulp te bieden aan de opvang en integratie van vluchtelingen dan die van de meer behoudende partijen. Deze groep spreekt zich ook duidelijk uit tegen arbeidsmarktdiscriminatie, maar stelt relatief weinig concrete maatregelen voor.

Handelingsperspectieven

De positie van mensen met een migratieachtergrond kan enerzijds worden verbeterd door hun hulpbronnen te vergroten en anderzijds door uitsluiting tegen te gaan. Uit onderzoek blijkt dat (een combinatie van) onderstaande maatregelen hierbij kunnen helpen.

Doel	Handelingsperspectief	Effect op arbeidsmarktpositie
Vergroten hulpbronnen van statushouders	Vergroting Nederlandse taalvaardigheid	Kan effect hebben op arbeidsmarktkansen en maatschappelijke participatie, de recente wetswijziging Wet inburgering 2022 verhoogt taalniveau inburgeringsexamen van A2 naar B1.
	Herwaardering van diploma's, kwalificaties en vaardigheden	Betere match vaardigheden en beroepsniveau. Kan effect hebben op de kans op werk. Meer onderzoek is nodig naar de kosteneffectiviteit van dergelijk beleid.
	Actief arbeidsmarktbeleid (gesubsidieerde werkplekken en speciale onderwijstrajecten)	Effect op arbeidsmarktkansen hangt mede af van kenmerken werkgevers en onderwijsinstellingen. Kosten per persoon kunnen hoger liggen dan het uitkeren van een bijstandsuitkering.
	Betere toegang tot specifieke (geestelijke) gezondheidszorg	Kan invloed hebben op arbeidsmarkttoetreding, onderzoek is nodig naar uitvoeringsmogelijkheden en efficiëntie.
	Vrijwilligerswerk stimuleren	Kan opstap zijn naar betaald werk, maar mogelijk ook risico dat mensen hierin blijven hangen.
Vergroten hulpbronnen van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europese landen	Vergroting Nederlandse taalvaardigheid	Waarschijnlijk bescheiden effecten op arbeidsomstandigheden, onderzoek is nodig naar effectiviteit en efficiëntie.
	Effectieve informatievoorziening over Nederlandse (Arbo)wetgeving	Op arbeidsomstandigheden vermoedelijk geringe uitwerking. Geen grote invloed op positie van arbeidsmigranten.
Vergroten hulpbronnen van Nederlanders met een migratieachtergrond	Aanmoedigen (kansrijke) studiekeuzes en loopbaanoriëntatie	Kan effect hebben op arbeidsmarktkansen, efficiëntie is onzeker. Interventies hoeven niet gericht te worden op mensen met een migratieachtergrond.
	Actief arbeidsmarktbeleid, tweede kans voor voortijdige schoolverlaters	Kan extra werkgelegenheid opleveren. Interventies hoeven niet gericht te worden op mensen met een migratieachtergrond.
	Stagezoekproces stroomlijnen	Mogelijk effect op arbeidsmarktkansen. Niet duidelijk of effectiviteit groter is dan wanneer interventies voor alle leerlingen ingezet worden.
Opvattingen en gedrag veranderen van werkgevers ten aanzien van mensen met een migratieachtergrond	Arbeidsmarkt matching van vraag en aanbod	Ontwikkelen van taalvaardigheden en persoonlijke begeleiding kunnen positief effect hebben op arbeidsmarkttoetreding, maar onderzoek naar matching loopt nog. Voor duurzame arbeidsmarktparticipatie na de matching-interventie is een inclusieve cultuur op de werkvloer ook noodzakelijk.
	Reguleren uitzendsector	Kan beschermen tegen ongunstige arbeidsmarktomstandigheden. Effecten afhankelijk van vormgeving. Draagvlak onder uitzendsector mogelijk gering.
	<i>Afshrikking discriminatie</i>	
	Bereikbaarheid en ondersteuning antidiscriminatievoorzieningen	Biedt ondersteuning aan mensen die met discriminatie in aanraking komen, effectiviteit en efficiëntie onbekend.
	Verhoging straffen	Als gepercipieerde pakkans hoger wordt, kan deze maatregel een effect hebben.
	Inzetten van <i>mystery guests</i> en praktijktesten	Waarschijnlijk werkt het tegen discriminatie. Effecten spelen op de lange termijn (zoals aangetoond in onderzoek naar woningdiscriminatie). Hoge uitvoeringskosten.
	<i>Bewustwording en normstelling</i>	
	Diversiteitstrainingen bij organisaties	Kortetermijneffecten op het verbeteren van het werving-en-selectieproces mits diversiteitstrainingen procesgericht en organisatiebreed geïmplementeerd worden.
	Algemene bewustwordingscampagnes	Geen empirisch bewijs voor het effect van interventies tegen discriminatie; wel effecten op uitgesproken standpunten.
	<i>Aanpassen van het werving-en-selectietraject</i>	
	Objectivering en standaardisatie selectieprocedures	Effectief tegen discriminatie bij werving-en-selectieprocedures.
	Anoniem solliciteren	Effectiviteit verschilt voor discriminatie en diversiteit. Lijkt effectief bij werving-en-selectieprocedures, vooral vroeg in het sollicitatieproces. Resultaten voor diversiteit zijn wisselend/niet eenduidig.
	Voorkeursbeleid	Positieve effecten op diversiteit in werkorganisaties (bewijs gevonden in het buitenland).
	Diversiteitsquotum	Lijkt effectief om diversiteit te vergroten, maar niet in Nederland getest. In de praktijk lastig uitvoerbaar.

Kwesties voor het kiezen 2021

In het licht van de Tweede Kamerverkiezingen 2021 en de formatie onderzoekt het Sociaal en Cultureel Planbureau maatschappelijke kwesties die grote invloed hebben op het leven van Nederlanders. Dit is een samenvatting van een van de vijf kwesties uit het rapport van 2021.